

Science and innovation

Collection of scientific articles

RSCI / РИНЦ
Science Index *

Submitted for review in
Conference Proceedings Citation Index -
Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH)

**Publishing house «BRISE»
Montreal, Canada
2018**

References:

1. Краснюк С.О. Удосконалення компетентнісного підходу в контексті інноваційного розвитку освіти у вищих навчальних закладах(с.194-199) // «Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів у контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення викладання та оцінювання мов». Матеріали VII Міжнародної науково-методичної конференції, 6-7 жовтня 2016 р. – Одеса: Бондаренко М.О., 2016. – 288 с.
2. Герасимова І.Г. Потенціал андрагогічного підходу до формування професійної мобільності майбутніх фахівців / І.Г. Герасимова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 19 (29). – 201 с.
3. Гращенко І.С., Янковий Р.В. Проблеми та перспективи інтеграції вищої освіти України в європейський освітній простір [Текст]// І.С.Гращенко, Р.В.Янковий // Вісник КНУТД. – Київ. – 2015. – 422с.С. 352-364
4. Гуревич Р.С. Навчання в телекомунікаційних освітніх проектах (з досвіду роботи) / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, Л.С. Шевченко / за ред. Гуревича Р.С. – Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2007. – 138 с.
5. Козяр М.М. Віртуальний університет: навч.-метод. посіб. / М.М. Козяр, О.Б. Зачко, Т.С. Рак. – Львів: ЛДУ БЖД, 2009. – 168 с.
6. Лещенко І.Т. Освіта дорослих як феномен неперервної освіти (міжнародні тенденції) / Лещенко Ірина Тимофіївна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisar.eu/node/1380>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
7. Международный открытый электронный журнал "Higher Education Discovery" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.akvobr.ru>
8. Тенденції аналізу освіти дорослих у країнах ЄС на початку XXI століття [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?p=chapter&bid=553&chapter=1>
9. Тімкова Ю.М., Соловей М.С. Розвиток освіти дорослих – шлях до самоствердження та демократизації української нації [Режим доступу] http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/6_timkova.doc.htm
10. Wide spread in consumer prices across europe in 2008 Statistics in focus, EUROSTAT, 50, 2009. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_0FFPUB/KS-SF-09-050/EN/KS-SF-09-050-EN.PDF.

Edemova Diana

Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv)

THE PERSONALITY'S LEADERSHIP QUALITIES AND THEIR ESSENTIAL CHARACTERISTICS

Едемова Д.С.

Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ)

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇХ СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

The author describes the criteria, indicators and levels in forming leadership qualities of personality

Key words: leader, leadership, leadership qualities, personality, indicators of leadership qualities formation.

Розглянуто критерії, показники та рівні сформованості лідерських якостей особистості.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерські якості, особистість, рівні показники сформованості лідерських якостей.

Актуальність. Сучасне суспільство висуває особливі вимоги до особистості. Сьогодні особливо гостро в педагогіці стоїть проблема пошуку ефективних форм, методів виховання особистості, зокрема, формування у неї лідерських якостей, соціальної активності, розвитку уміння інтегруватися у соціумі, оперативно знаходити нові шляхи вирішення суспільних проблем.

У науковій літературі проблема лідерства представлена працями Г.Ашина, Б.Басю, Ж.Блонделя, Р. Бо-Гардуса, І.Волкова, Д.Дженнінгса, І.Колтунової, Л.Кравченко, Р.Кричевського, Е.Кузьміна, К.Левіна, Б.Паригіна, А.Петровського, Р.Стогдилла, Р.Такера, В.Тернопільської [15;17], Л.Уманського, А.Херманна, С.Хука та ін.

Лідерство можна розглядати як багатоаспектне соціальне явище, що виявляється в будь-яких більш-менш організованих групах, що прагнуть до загальної мети [1; 2; 3; 5; 9; 10; 11; 12; 13; 16].

Зокрема, у дослідженнях вчених лідерство визначено як процес організації та управління колективом. Н.Семченко, близько до цього, визначаючи лідерство як процес, за допомогою якого одна особа впливає на членів групи, виділяє головну відмінність між керівництвом та лідерством: ці феномени діють у різних структурах (керівництво – у формальній, а лідерство – у неформальній структурі). Дослідниця підкреслює, що однією з найважливіших функцій неформальних лідерів є компенсаторна, яка виявляється в ліквідації недоликів у діяльності офіційних керівників. Суттєвою функцією є також персоніфікація функціонально-рольових відносин, коли лідер виступає своєрідним емоційним центром для інших людей [8].

Виклад основного матеріалу. У суспільному житті, лідера, як центральну, найбільш авторитетну фігуру в конкретній групі осіб, можна виділити практично в кожному виді діяльності і в будь-який історичний період.

Достатньо змістовно обґрунтував перелік лідерських якостей М. Рожков. За автором, до переліку таких якостей входить: спроможність управляти собою, повною мірою використовувати свій час, енергію, вміння долати труднощі, виходити зі стресових ситуацій та ін.; наявність чітких цілей, розуміння реальності поставлених цілей та оцінка просування до них; вміння вирішувати проблеми, виокремлювати головне та другорядне, оцінювати варіанти, прогнозувати наслідки, оцінювати і розподіляти ресурси; творчий підхід до вирішення управлінських задач, вміння генерувати ідеї, готовність до нововведень; знання особливостей організаторської та організаційної діяльності, вміння управляти людьми, мотивувати і стимулювати їх до роботи, вміння працювати з групою, наявність специфічних організаторських якостей особистості [6].

На основі проаналізованої літератури нами визначені критерії та показники сформованості лідерських якостей. У структурі лідерських якостей особистості ми виділяємо емоційно-ціннісний, когнітивний, практичний компоненти. Зокрема, мотиви визначаються ціннісними орієнтаціями особистості. Так, С.Рубінштейн зазначав, що в діяльності людини в задоволенні

безпосередніх громадських обов'язків основою є шкала цінностей, а в задоволенні індивідуальних потреб через громадсько-активну діяльність реалізується ставлення індивіда до суспільства [7]. Учені стверджують, щоб лідирувати, керувати, спрямовувати людей, треба знати, які потреби лежать в основі активності особистості, якими цілями та мотивами вона керується в тій чи іншій діяльності, які її інтереси, ідеали, переконання, тобто «спрямованість особистості». Психологічним ядром спрямованості, її внутрішніми рушіями є система провідних мотивів діяльності.

Тож, складниками емоційно-ціннісного критерію визначено: мотиви (прагнення вдосконалювати життя колективу, розбудовувати виховне середовище, потреби в самореалізації, інтереси, бажання допомагати іншим, бути членом єдиної команди, прагнення бути лідером у самоврядуванні) та ціннісні орієнтації (гуманістична спрямованість, усвідомлення значущості майбутньої професійної діяльності).

Знання є базовим складником когнітивного критерію сформованості лідерських якостей, він проявляється через показники: інтерес до лідерства та організаторської діяльності в студентському самоврядуванні, інтеграцію інтересів студентського колективу, готовністю лідера до створення в самоврядуванні атмосфери згуртованості та взаємопідтримки, що проявляються в позитивній діяльності.

У рамках когнітивного критерію виділяємо наступну структуру знань: 1) знання про лідерство (домінуючі лідерські якості, сучасні теорії та стилі лідерства, формальне та неформальне лідерство, закономірності розвитку колективу (команди), розуміння особливостей організаторської діяльності); 2) знання про студентське самоврядування (мету, завдання, принципи, функції, організаційні форми студентського самоврядування, його правову та економічну основу діяльності, механізми впливу студентського самоврядування на якість освіти студентів, захисту прав осіб, що навчаються; ці знання мають трансформуватися в готовність брати участь у справах самоуправління своєї академічної групи, факультету, гуртожитку, вищого навчального закладу).

Практичний компонент виявляється в умінні як готовності свідомо й самостійно виконувати практичні й теоретичні дії на основі засвоєних знань, життєвого досвіду і набутих навичок.

До структури діяльнісного критерію сформованості лідерських якостей студентів відносимо якості, що вчені виокремлюють як необхідні для організатора: практичність та глибина розуму, комунікабельність, активність, ініціативність, наполегливість, працездатність, спостережливість, організованість, самостійність [15]. Лідер-організатор, на думку вчених, повинен володіти специфічними якостями: «організаційне чуття» (психологічна вибірковість, практично-психологічний розум, психологічний такт), емоційно-вольова дієвість (громадська енергійність, вимогливість, висока вимогливість до самого себе), схильність до організаторської діяльності.

До структури діяльнісного критерію сформованості лідерських якостей студентів належить сила впливу лідера на послідовників. Емоційно-вольова

складова цього критерію включає: уміння вирішення конфліктних ситуацій у студентському самоврядуванні, уміння активно реалізувати прийняте рішення, впевненість у собі, уміння знайти оптимальну форму комунікації та взаємодії зі студентами, регулювання відносин в групі, уміння створювати позитивний мікроклімат, уміння конструювати взаємозв'язки та взаємовідносини в студентському самоврядуванні.

На основі виділених критеріїв виокремлено рівні сформованості лідерських якостей студентів: високий, достатній, середній, низький.

Високому рівню сформованості лідерських якостей за емоційно-ціннісним критерієм притаманні наступні показники: прагнення бути лідером у студентському самоврядуванні, провідні мотиви – бажання допомагати іншим студентам (гуманістична спрямованість, альтруїзм) та самореалізація; усвідомлює себе частиною єдиної команди, ідентифікує себе зі студентським самоврядуванням; усвідомлює значення своєї діяльності в студентському самоврядуванні для виховання в себе необхідних професійно значущих якостей як майбутнього фахівця.

Середній рівень сформованості лідерських якостей за емоційно-ціннісним критерієм характеризують: нестійке прагнення бути лідером, проявляє свої лідерські якості під впливом зовнішніх мотивів; інтерес до діяльності в студентському самоврядуванні проявляє хаотично, разом з тим, усвідомлює значення майбутньої професійної діяльності; майже не ідентифікує себе з системою студентського самоврядування.

Низький рівень сформованості лідерських якостей за емоційно-ціннісним критерієм проявляється у таких показниках: не прагне до лідерства в студентському самоврядуванні; не цікавиться студентським життям, відзначається нестійкою мотивацією у навчанні; бажання допомоги іншим студентам проявляється рідко; значення майбутньої професійної діяльності не усвідомлює.

Високий рівень сформованості лідерських якостей за діяльнісним критерієм характеризується: здатністю впливати на інших студентів, їх поведінку непомітно для них самих, мати яскраво виражену потребу в спілкуванні зі студентами, проявляти готовність легко вступати в комунікативний контакт, отримувати задоволення від діяльності в студентському самоврядуванні, здатністю швидко застосовувати організаторські знання й уміння в самоврядуванні, моделюючи таким чином майбутню професійну педагогічну діяльність; відповідально виконувати колективні доручення.

Характерними ознаками достатнього рівня сформованості лідерських здібностей є: впевненість у собі, урівноваженість, достатня стійкість до нових умов, самокритичність, але не завжди, здатність до творчого мислення, часткова незалежність, відповідальність, надійність, але не в критичних ситуаціях. Такі люди мають потенціал, щоб стати лідерами, але не завжди цього досягають.

Висновки. Отже, аналіз наукової літератури показав, що до визначення лідерства існують різні підходи та дозволив з'ясувати сутність поняття «лідер» як визнаний член групи, який, використовуючи притаманні йому лідерські

якості та здібності, обирає оптимальне рішення для досягнення групової цілі. У структурі лідерських якостей особистості, ми виокремили критерії, показники та рівні сформованості цього інтегрального утворення.

На основі проаналізованих підходів нами було виокремлено такі критерії: когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний, рівні сформованості: низький, середній, високий.

Література:

1. Петько Л.В. Иноязычное обучение будущих менеджеров образовательной сферы в условиях университетской подготовки // Инновации в образовании: научно-методический журнал / учред. Современная гуманитарная академия; гл. ред. И.В.Сыромятников. – М., 2013. – № 12. – С. 36–45.
2. Петько Л.В. Підготовка нового педагога-економіста – виклик сучасній педагогічній університетській освіті (на прикладі створення нових навчальних програм з іноземної мови за фахом зі спеціальності 6.030601 «Менеджмент (управління персоналом)» / Л.В. Петько // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 27. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С. 95–101.
3. Петько Л. В. Туризм – справа захоплююча / Л.В.Петько // Рад. школа. – 1990. – № 11. – С. 25–29.
4. Петько Л.В. Філософсько-лінгвістичні ідеї розуміння міжлюдської комунікації у соціальному середовищі / Л.В. Петько // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: зб. наук. праць / укл. І.В.Ковальчук, Л.М.Коцюк, С.М.Новоселецька. – Острог: Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2015. – Вип. 53. – С. 309–312.
5. Петько С. М. Моделі корпоративного управління в діяльності корпорацій на світових ринках / С. М. Петько // Молодий вчений. – 2015. – №2 (17). – Ч. 2. – С. 225–229.
6. Рожков М.И. Теория и практика развития самоуправления в ученических коллективах. М., 1990. – 144 с.
7. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С.Л. Рубинштейн. – М.: АПН РСФСР, 1957. – 328 с.
8. Семченко Н.О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2005. – 20 с.
9. Тернопільська В.І. Визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів / В.І.Тернопільська, О.В.Дерев'яно // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: [зб. наук. праць]. – 2012. – Вип. 31. – С. 264–267.
10. Тернопільська В.І. Відповідальність особистості: гуманітарний аспект // Вісник Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2004. – № 14. – С. 47–50.
11. Тернопільська В.І. Відповідальність особистості: / В.І.Тернопільська // Проблеми освіти. – 2015. – №2(2). – С. 166–169.
12. Тернопільська В.І. Культура особистості школяра: постановка проблеми / В.І.Тернопільська // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2005 (24). – С. 130–133.
13. Тернопільська В.І. Соціальний розвиток школяра як основа виховання соціально-комунікативної культури / В.І.Тернопільська // ВІСНИК Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2005. – № 25. – С. 85–89.
14. Уманский Л.И. Психология организаторской деятельности школьников: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / Л.И. Уманский. – М.: Просвещение, 1980. – 160 с.

15. Brovko K.A. Corporate culture of personality: psychological aspects / K.A. Brovko, V.I.Ternopil'ska // Topical issues of contemporary science: Collection of scientific articles. – С.Е.І.М., Valencia, Venezuela, 2017. – P. 176–178.
16. Pet'ko Lyudmila. Preparing higher school graduates in foreshortening of leader competencies for 2020 / Lyudmila Pet'ko // Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America, 2017. – P. 467–472.
17. Ternopil'ska V. I. The role of self-government in development of leadership qualities among students // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. – EDEX, Madrid, España, 2016. – P. 327–330.

Inna Vasilivna Knysh,

Doctoral Researcher of the Department of Management and Innovative Technologies of Socio-Cultural Activity,
National Pedagogical Drahomanov University, Kyiv, Ukraine

CIRCUMCELLIONS (PRE-VAGANTES) AS AN ATTRIBUTIVE PHENOMENON OF CULTURES OF NOMADS

Інна Василівна Книш,

докторант кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності,
Національний педагогічний університет
імені Михайла Петровича Драгоманова, м. Київ, Україна

ЦИРКУМЦЕЛЛІОНИ (ПЕРЕДВАГАНТИ) ЯК АТРИБУТИВНЕ ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ НОМАД

Annotation: The author has interpreted the words «circumcellion», «vagantes» and «goliards», it has been proved that in some contexts they can be used as synonyms. The emergence of circumcellions in the Early Middle Ages (6th-7th centuries) on the territory of Europe was caused by a number of reasons: political, economic, spiritual and social. The author has analyzed the preconditions of occurrence and the activity of circumcellions as nomads and their relationship with the sederants. In the author's opinion, circumcellions became an integral attributive phenomenon in the culture of nomads. There have been outlined the causes of decline, or rather their transition to another level of development – to the state of the vagantes of the «mature» Middle Ages.

Key words: circumcellion, vagantes, goliard, tramp, nomad, sederant, Early and Middle Ages.

Анотація: З'ясовано трактування слів «циркумцелліон», «вагант» та «голіард», і при цьому доведено, що їх можна використовувати як синоніми. Зауважено, що поява циркумцелліонів у період «раннього» середньовіччя (VI - VII ст.) на теренах Європи була викликана цілою низкою причин: політичних, економічних, духовних та соціальних. Проаналізовано передумови виникнення та розглянута діяльність циркумцелліонів у якості номад та їх взаємовідношення з седерантами. Доведено, що циркумцелліони, на думку автора, виступають невід'ємним атрибутивним явищем у культурі номад. Встановлено причини занепаду, а точніше переходу їх на інший шабель розвитку – до стану вагантів «зрілого» середньовіччя.

Ключові слова: циркумцелліон, вагант, голіард, блукач, номад, седерант, раннє та зріле середньовіччя.

Співіснування на теренах України номад і седерантів – явище не нове. Його підвалини ми вбачаємо в побутуванні кочових племен – з давнини